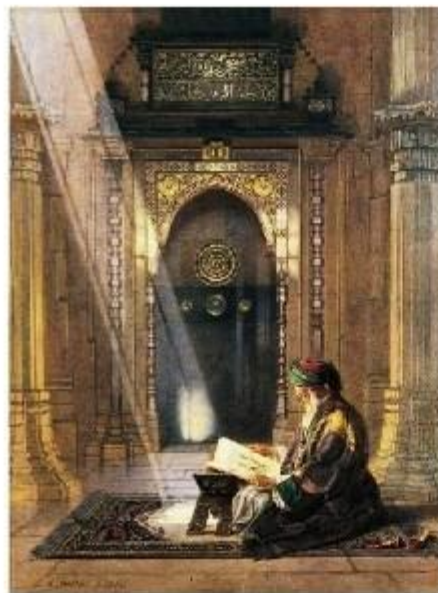

LUTFIYNING HAYOTI VA IJODI

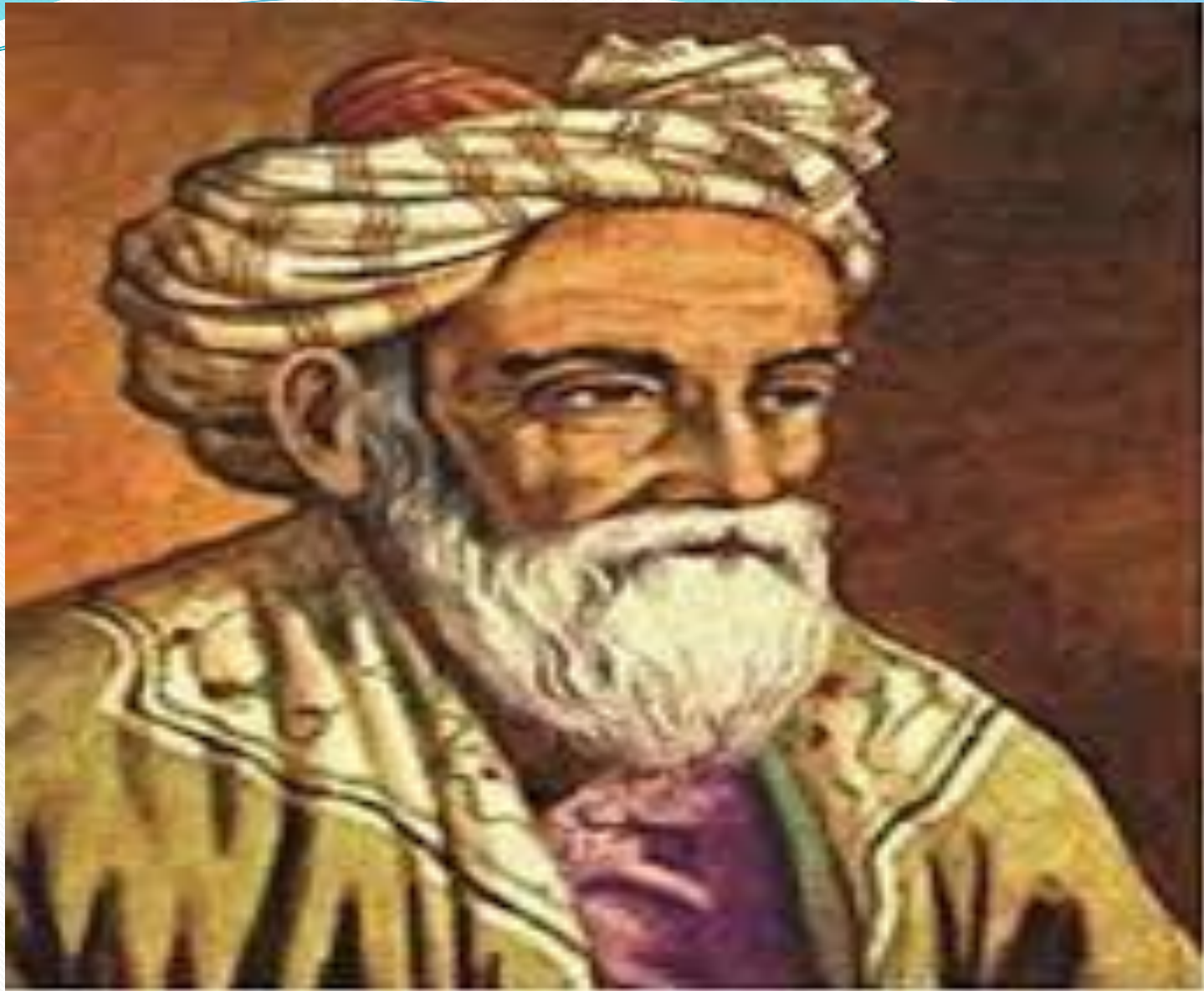
МАВЛОНО
ЛУТФИЙ
НАВОИЙ
НИГОҲИДА

Сулҳма Ғаниева

- **Reja:**

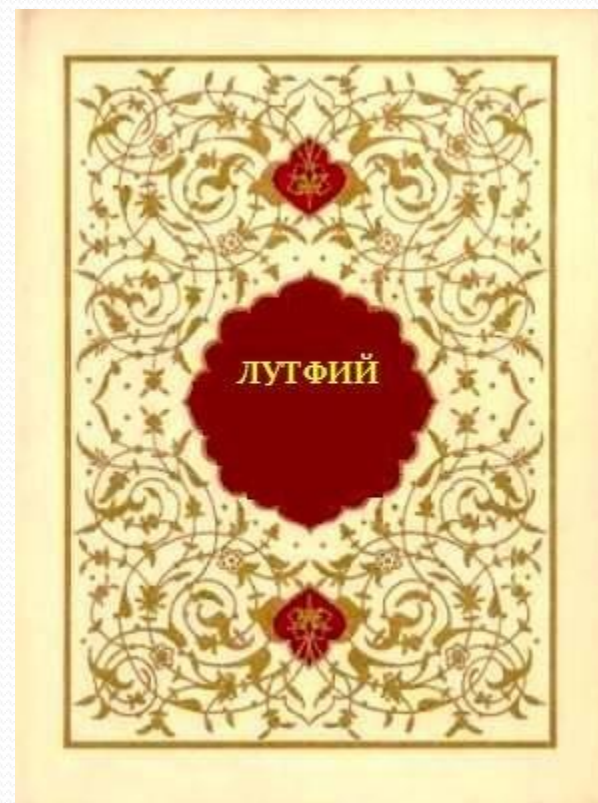
- 1. *Lutfiyning hayoti va faoliyati.*
- 2. *Lutfiy adabiy merosi.*
- 3. *Shoir ijodida hayot va sevgi lirikasi. Shikoyat motivlari.*
- 4. *Lutfiyning san`atkorlik maxorati.*
- 5. *O`zbek adabiyoti tarixida Lutfiyning o`rni.*

Tayanch tushunchalari:

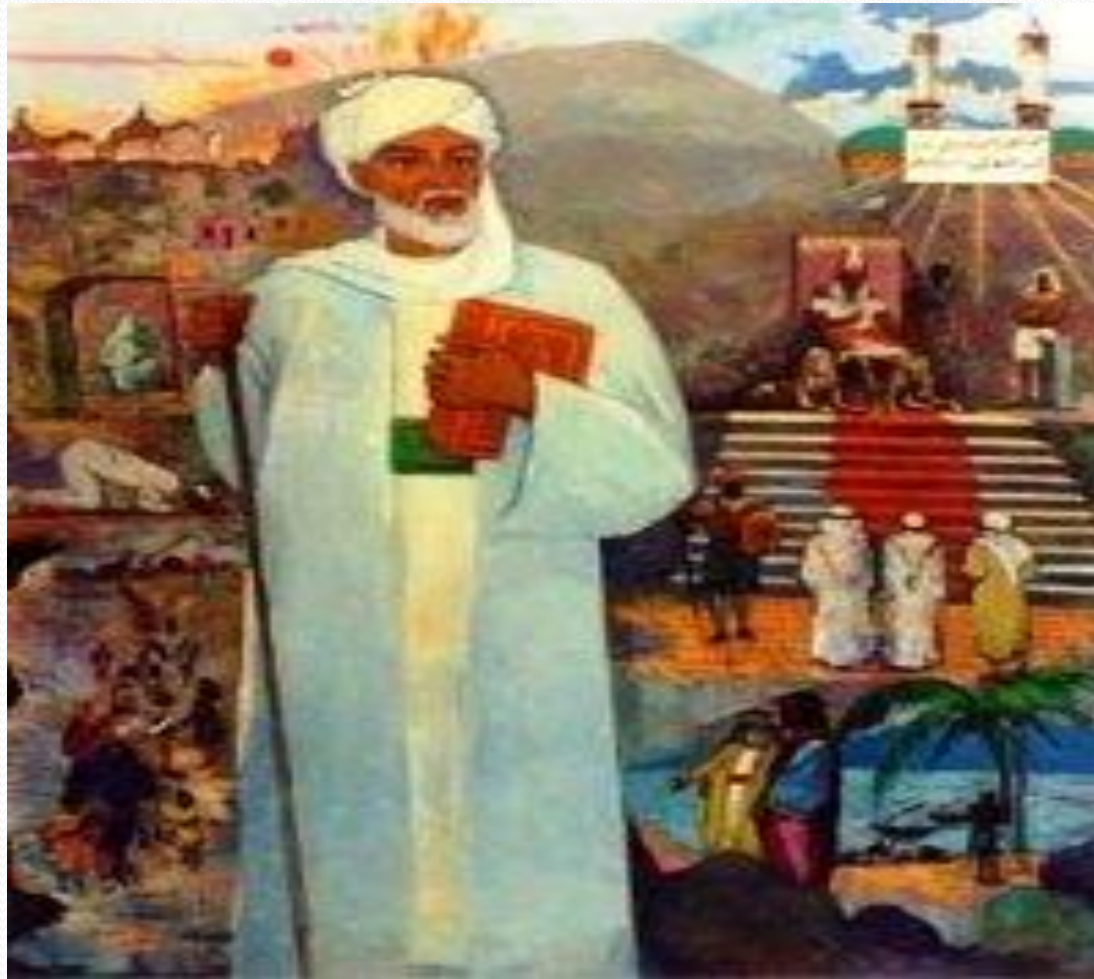
1. Navoiy o'z asarlarida Lutfiy haqida fikrlar bildirgan.
2. Lutfiy ijodida xalq og'zaki ijodi ko'rinishlari.

Lutfiyning hayoti va faoliyati haqida Navoiyning «Majolisun-nafois», «Muhokamatul lug'atayn», «Manoqibi Pahlavon Muhammad», «Xutbai davonin» va boshqa asarlarida, shuningdek, Davlatshoh Samarqandiyning «Tazkiratush-shuaro», Xondamirning «Habibus-siyar», «Makorimul-axloq», Abdulla Qobuliyning «Tazkiratut-tavorix», Shamsiddin Somiyning «Qomusul-a'lam», Vozihning «Majmuai manzum va mansur» asarlarida ba'zi ma'lumot va mulhazalar bayon etiladi.

Biroq bu manbalardagi ma'lumotlar, Lutfiyning bizga qadar saqlanib qolgan asarlari ham uning biografiyasini to'la yoritib bermaydi.

Barcha manbalarda ko'rsatilishicha, taxallusi Lutfiy bo'lgan bu atoqli so'z san'atkori 1366 (yoki 1367) yilda Hirot chekkasidagi Dehiqanor degan joyda tug'ilgan va o'sha yerda yashab ijod etgan. Shuning uchun u manbalarda Lutfiyi Hiriy deb yuritiladi hamda sabzavorlik, nishopurlik, kashmirlik, mashhadlik va boshqa Lutfiylardan farqlanadi. Lutfiy 99 yil umr ko'rib, Xuroson va Mavoraunnahrdagi turli tarixiy voqealarning shohidi bo'ldi. Lutfiy iste'dodli shoir va nozik didli tarjimon ham bo'lgan. U Sharafiddin Ali Yazdiyning «Zafarnoma» asari tarjimasini boshlab qo'ygan edi.

Adibning ikkita devoni bizgacha yetib kelgan. Devon muayyan tartibga, ko`pincha, radif va qofiyalariga rioya etgan holda alifbo sirasi bilan tuzilgan top`liq she`rlar to`plamidir. Lutfiy o`zbek adabiyotini o`z g`azal, tuyuq va qit`alari bilan boyitgan adibdir.

Lutfiy g`azaliyotidagi asosiy mavzu – ishq. Adib tasviridagi oshiq – sadoqat timsoli. U o`z ishqiga maxbubining ham to`la ishonishini istaydi:

Sensan sevarim, xoh inon, xoh inonma,
Qondur jigarim, xoh inon, xoh inonma.

Shoir ijodida yordan shikoyat qilish ohanglari asta-sekin boshqa tusga kirib, ijtimoiy hayotning ayrim illatlariga qarshi shikoyat motivlari kuchayib boradi.

МАВЛОНО ЛУТФИЙ

ҒАЗАЛЛАР
РУБОИЙЛАР
ТҲЮҚЛАР

Xo'sh, Lutfiy o'zi yashagan muxitning qaysi illatlaridan shikoyat qiladi? Lutviy zolim hukmdorlardan, mamlakatni harob va xalqni xonavayron qiluvchi bema'ni o'zaro urushlardan, «nodon»larning «dono»larga jabr-sitam ko'rsatishidan shikoyat qiladi, xasis va ximmatsiz davlatmandlardan g'azablanadi, miskin va benavo kishilarning ahvoliga achinadi. U agar, sulton bedod (insofsiz) bo'lsa, o'zgalardan dod (insof) ko'tish amri mahol, deydi.

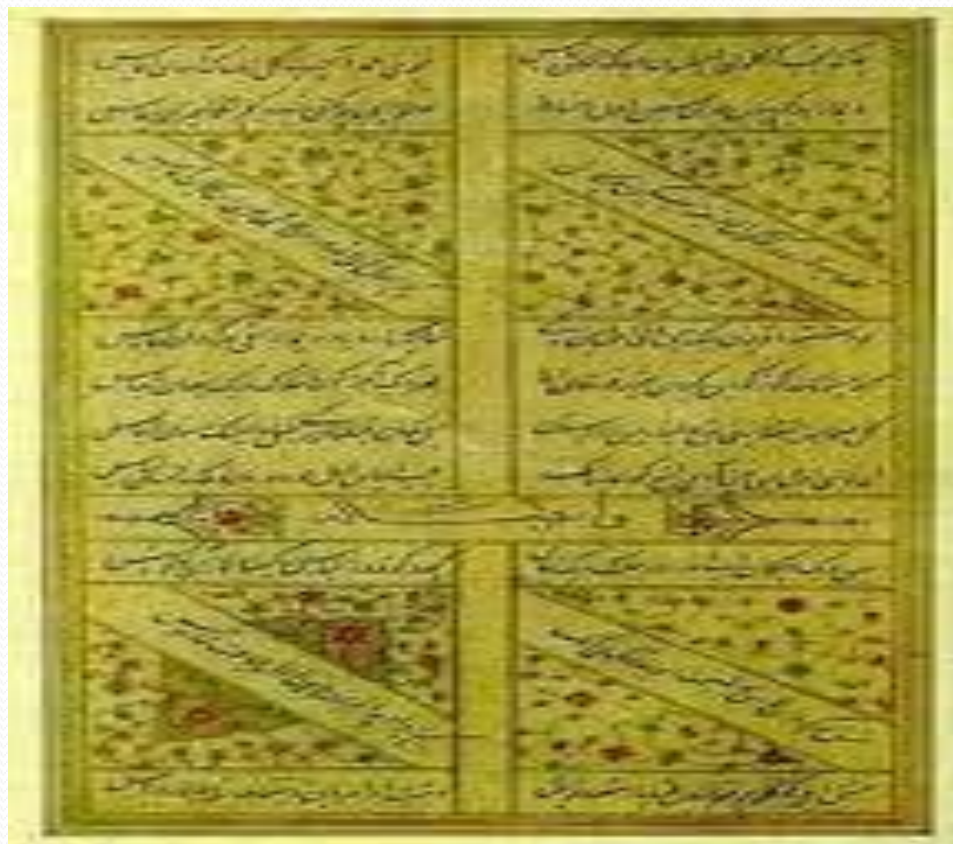

Lutfiy lirikasi Navoiy va Jomiy kabi ulug` so`z san`atkorlarining maqtoviga sazovor bo`ladi, o`zbek, ozarbayjon, tojik va boshqa xalqlarning bir qator yozuvchilari undan o`rnak oldilar, u xalq orasida shuhrat qozonib, sevilib kuylanadigan bo`ldi.

Lutfiy lirikasining sehrlovchi kuchi nimada? Lutfiy lirikasining sehrlovchi kuchi uning dunyoviy (hayotiy)ligidir va yuksak san`atkorlik bilan yaratilganligidadir. Lutfiy lirikasi sodda, ravon va musikiy, tili boy va shirali, badiiy usul va vositalari xilma-xil va original, xalq ijodining samarali ta`siri bilan kamol topgan lirikadir.

Lutfiy g`azallari ko`proq 5-7 baytlik g`azallardir. She`rning musiqiyligiga alohida e`tibor bergan. Lutfiy she`riyat bilan muzikani uzviy ravishda bir-biriga bog`laydi, o`z she`rlarini xalq kuylari va klassik kuylarga moslab bitadi, turli kuylarning nomini tilga oladi va bu nomlardan quyidagicha so`z o`yinlari ham yasaydi.

Lutfiy Hirida
qolmadi
she`ringa
mushtari,
Azmi Hijoz qilki,
maqoming Iroq
emish.
(Hijoz va Iroq
so`zlari ham
o`lka, ham
kuylar nomini
ifodalagan

ADABIYOTLAR.

1. Mallaev N.M. «O`zbek adabiyoti tarixi». T., 1976 y.
2. O`zbek adabiyoti tarixi. 5 tomlik. T., 1977-78 y.
3. Lutfiy. Devon. T., 1965 y.
4. S.Erkinov. Lutfiy. T., 1965 y.
5. Fozilov E. «Lutfiyning «Gul va Navro`z»i haqida», «O`zbek tili va adabiyoti». T., 1972 y, 2-son.
6. Rustamov A. «Gulu Navro`z»ning muallifi to`g`risida, «O`zbek tili va adabiyoti». 1972 y, 3-son.
7. Lutfiy. «Sensan sevarim», «O`zbek adabiyoti bo`stoni». T., 1989 y.
8. www.ziyonet.uz
9. www.nur.uz

E'tiboringiz uchun
Raxmat.